

Einheit 2

Het Nederlands in Vlaanderen vandaag – Oefening 1

 Lees de onderstaande tekst.

Standaardtaal, tussentaal en dialect

In verschillende situaties draagt een mens verschillende kleren. Ook als taalgebruiker gebruikt u verschillende soorten Nederlands. De situatie waarin u zich bevindt, bepaalt mee welke soort taal u gebruikt, wilt gebruiken of verwacht wordt te gebruiken. Als u geen standaardtaal spreekt, kunt u bijvoorbeeld dialect spreken of informele Vlaamse omgangstaal (tussentaal). De grenzen tussen die soorten Nederlands zijn niet scherp te trekken, maar *gradueel*¹: standaardtaal loopt over in tussentaal en tussentaal loopt over in dialect.

De **standaardtaal** is het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in alle belangrijke sectoren van het openbare leven, zoals het bestuur, de rechtspraak², het onderwijs en de media. In formele, officiële of zakelijke situaties wordt standaardtaal gebruikt. Die wordt ook gebruikt in situaties waarin de sociale afstand tussen de sprekers vrij groot is, bijvoorbeeld bij het eerste contact met onbekenden. Standaardtaal heet ook wel **Algemeen Nederlands** of AN.

Een **dialect** is een lokale vorm van het Nederlands. Omdat elk dialect zijn eigen specifieke en plaatsgebonden kenmerken heeft – zoals een typische uitspraak, woordenschat en zinsbouw³ – is het maar in een beperkt aantal situaties bruikbaar: in contacten met mensen uit de directe omgeving, bijvoorbeeld thuis of bij familie, en in contacten met mensen uit hetzelfde dorp of dezelfde streek⁴. Steeds minder Vlamingen spreken een zuiver dialect.

Tussentaal is zowel de nette taal van Vlaamse dialectsprekers die geen standaardtaal kunnen of willen spreken, als de ongedwongen⁵ taal van Vlaamse standaardtaalsprekers die in persoonlijker of informeler situaties geen dialect kunnen of willen spreken. Het is een sterk Brabants-Antwerps gekleurde⁶ omgangstaal, die zowel kenmerken heeft van standaardtaal als van dialect. In tussentaal vallen bijvoorbeeld vaak eindmedeklinkers⁷ weg (*iet'*, *altij'*, *goe'*), worden lidwoorden⁸ en

1 *gradueel* = *stufenweise*

2 de rechtspraak = *die Rechtsprechung*

3 de zinsbouw = *der Satzbau*

4 de streek = *das Gebiet, die Region*

5 ongedwongen = *zwanglos; salopp*

6 gekleurd = *gefärbt (beeinflusst)*

7 de eindmedeklinker = *der Endkonsonant*

8 het lidwoord = *der Artikel (Grammatik)*

voornaamwoorden⁹ verbogen (*ne jongen, zijnen auto*) en komen verkleinvormen op *-ke* voor (*potteke, bloemeke*). Tussentaal is niet duidelijk af te bakenen¹⁰: er zijn verschillen van streek tot streek, van gebruiker tot gebruiker, van situatie tot situatie.

In de voorbije decennia¹¹ zijn veel Vlamingen in tussentaal opgevoed¹². Daardoor is dat de taal waarin ze zich het meest thuis voelen. Sommigen willen in bepaalde situaties wel standaardtaal spreken, maar kunnen het niet of niet zo goed. Vaak zijn ze onzeker door een gebrek¹³ aan praktijkervaring. Bij anderen roept standaardtaal in sommige situaties weerstand op: ze spreken dan bijvoorbeeld met *ge/gij* omdat ze *je/jij* aanstellerig¹⁴ vinden.

Of het nu een gevolg is van 'niet kunnen' of 'niet willen', veel Vlamingen gebruiken tussentaal, meestal in alledaagse¹⁵ informele situaties zoals thuis, in het café, bij vrienden of familie.

Een taalgebruiker maakt in elke situatie – soms bewust, maar heel vaak onbewust – de keuze om standaardtaal, dialect of tussentaal te gebruiken. Hoe persoonlijker of informeler de situatie wordt, hoe groter de kans dat hij elementen van tussentaal of dialect gebruikt. Als de situatie formeler is, zal hij zulke elementen minder toelaten en dus (dichter) bij standaardtaal uitkomen.

Bron:

Team Taaladvies, “standaardtaal, tussentaal en dialect”, URL: <https://www.taaltelefoon.be/standaardtaal-tussentaal-dialect> (20.11.2020) [verkort en bewerkt].

Beantwoord de onderstaande vragen in volledige zinnen (schriftelijk of mondeling).

Vragen:

- 1 Leg met je eigen woorden uit wat standaardtaal, tussentaal en dialecten betekenen en in welke situaties zij gebruikt worden.
- 2 Welke van de volgende zinnen is in standaardtaal, tussentaal of een dialect? Beredener jouw keuze.
 - *Édde nog een zjat kaffe veu maai?*
 - *Ebde nog een tas koffie voor mij?*
 - *Heb je nog een kop koffie voor me?*
- 3 “Steeds minder Vlamingen spreken een zuiver dialect.” Hoe komt dat?
- 4 Spreek jij een dialect? Geef jouw opinie.

9 het voornaamwoord = *das Pronomen*

10 afbakenen (bakende af, heeft afgebakend) = *ab-/eingrenzen; festlegen*

11 het decennium (pl. de decennia) = *das Jahrzehnt*

12 opvoeden (voedde op, heeft opgevoed) = *erziehen, großziehen*

13 het gebrek (aan) = *der Mangel (an)*

14 aanstellerig = *geziert*

15 alledaags = *alltäglich; gewöhnlich*

Het Nederlands in Vlaanderen vandaag – Oefening 2a

Hedendaagse tussentaal in Vlaanderen

De vakgroep Taalkunde Nederlands aan de Universiteit Gent heeft voor het onderzoek van de taalvariatie¹⁶ in het Nederlands **geluidsfragmenten**¹⁷ in **Vlaamse tussentaal** verzameld.

Link: <https://www.dialectloket.be/geluid/stemmen-uit-het-heden/>

🔊 In een groep (ca. 3 personen) kiezen jullie **één geluidsfragment in Vlaamse tussentaal (Oost-Vlaams, West-Vlaams, Brabants of Limburgs)**. Het is aangeraden **meermaals** naar het fragment te luisteren. Terwijl jullie luisteren, moet er ook de **tekst onder de link** gelezen worden.

👥 Daarna beantwoorden jullie volgende **vragen**:

- 1 Waarover gaat het geluidsfragment?
- 2 Welke kenmerken heeft de tussentaal volgens de tekst onder de link?
- 3 Welke aspecten (uitspraak, grammatica, woordenschat) vallen jullie nóg op?

🗨️ Kies een woord uit en stel het aan de klas voor.

Na de presentatie:

- 1 Welke kenmerken zijn er **in het algemeen** bij de Vlaamse tussentaal vast te stellen? Of kan er überhaupt veralgemeend worden?

Bron:

UGent Vakgroep Taalkunde – Nederlands, “Stemmen uit het heden”, URL: <https://www.dialectloket.be/geluid/stemmen-uit-het-heden/> (20.11.2020).

Het Nederlands in Vlaanderen vandaag – Oefening 2b

Link: <https://userblogs.fu-berlin.de/dutch/tag/belgisch-nederlands/>

Op deze website zijn er een reeks oefeningen bij het onderwerp “Belgisch-Nederlands en Vlaamse Tussentaal” te vinden.

¹⁶ de taalvariatie = hier: *die Sprachvielfalt*

¹⁷ het geluidsfragment = *das Audiofragment*

Het Nederlands in Vlaanderen vandaag – Oefening 3a

Tussentaal: Levensecht of eerder een schadelijke invloed?

In het discussieprogramma „Volt“ van de Vlaamse zender VRT werd er over de vraag gediscussieerd of er in Vlaamse soapseries tussentaal gesproken mag worden.

- 👁️ **Kijk naar de video. Beantwoord daarna de vragen. In deze aflevering wordt over de vraag gediscussieerd of er in Vlaamse soaps tussentaal gesproken mag worden. Of moet ook in soaps zuivere standaardtaal de norm zijn? Daarover debatteerden een Vlaamse acteur, de taaladviseur van de VRT en een oud-journaliste.**

Link: https://youtu.be/rH5rurjcl_0?t=16

 Beantwoord de onderstaande vragen in volledige zinnen.

Vragen:

- 1 Met welke argumenten verdedigen de acteurs het gebruik van tussentaal?
- 2 Wat is volgens de taaladviseur het officiële taalbeleid van de Vlaamse omroep¹⁸?
- 3 Tijdens hun poging om AN te spreken, schieten de acteurs in een lach. Waarom?
- 4 Wat is volgens de deelnemers van het gesprek de reden waarom veel Vlamingen zich aan standaardtaal storen?
- 5 Welke positieve aspecten ziet mevrouw Doornaert in het gebruik van standaardtaal?
- 6 Waarom stoort zij zich aan tussentaal?
- 7 Gaan de kijkers in het café akkoord met de stelling van de acteurs dat de gebruikte tussentaal levensecht werkt en overal (in Vlaanderen) wordt begrepen?
- 8 Hoe wordt het taalgebruik in de soapserie bij het publiek onthaald? Zijn de kijkers eerder voor of tegen het AN?

Nota: 1) Wanneer mevr. Doornaert over “Frontsoldaten” spreekt, bedoelt ze de Vlaamse soldaten die tijdens de Eerste Wereldoorlog door Franstalige officieren werden gecommandeerd die zelf geen Nederlands spraken. Het protest hiertegen was een belangrijke drijfveer van de Vlaamse beweging tijdens de oorlog.
2) “Ketnet” is de kinder- en jeugdzender van de VRT.

 Nadat je de vragen hebt beantwoord, kan je met de andere leerlingen over de vraag debatteren hoe jullie in het Duits met standaardtaal en tussentaal omgaan.

Bron: „Volt“, aflevering van 4 november 2009, VRT.

¹⁸ Omroep = *Rundfunkanstalt*

Antwoorden:

- 1 Met welke argumenten verdedigen de acteurs het gebruik van tussentaal?

Tussentaal is de spreektaal van het personage. Het wordt overal verstaan. Het is geloofwaardiger.

- 2 Wat is volgens de taaladviseur het officiële taalbeleid van de Vlaamse omroep?

In fictie wordt standaardtaal gebruikt, afwijkingen ervan zijn toegestaan als er een goede reden is.

- 3 Tijdens hun poging om AN te spreken, schieten de acteurs in een lach. Waarom?

Ze moeten lachen, omdat het voor hen kunstmatig voelt.

- 4 Wat is volgens de deelnemers van het gesprek de reden waarom veel Vlamingen zich aan standaardtaal storen?

Ze denken dat het hetzelfde is als stadhuistaal en niet als gewone omgangstaal gebruikt kan worden. Ze voelen dat het ver van hen af staat.

- 5 Welke positieve aspecten ziet mevrouw Doornaert in het gebruik van standaardtaal?

Ze beschouwt standaardtaal als een weg naar emancipatie.

- 6 Waarom stoort zij zich aan tussentaal?

Zij vindt dat het een kunstmatige taal is en dat het niet overal in Vlaanderen begrepen wordt.

- 7 Gaan de kijkers in het café akkoord met de stelling van de acteurs dat de gebruikte tussentaal levensecht werkt en overal (in Vlaanderen) wordt begrepen?

Nee, ze vinden het makkelijker om AN te verstaan. Ze hebben ondertiteling nodig.

- 8 Hoe wordt het taalgebruik in de soapserie bij het publiek onthaald? Zijn de kijkers eerder voor of tegen het AN?

Ze zijn eerder voor het AN.

Het Nederlands in Vlaanderen vandaag – Oefening 3b

De strijd om het ABN in Vlaanderen

In het tv-programma ‚Man over woord‘ gaat het over de vraag wat het resultaat is van twee decennia campagne voeren voor het gebruik van de standaardtaal. Taalkundige Johan de Caluwe beantwoordt enkele vragen van presentator Pieter Embrechts.

 Kijk naar de video. Beantwoord daarna de vragen.

Link: <https://youtu.be/4gOHUoHRf18?t=736>

 Beantwoord de onderstaande vragen in volledige zinnen.

Vragen:

- 1 Wat spreken de mensen in Vlaanderen volgens Johan de Caluwe?
- 2 Welke voordelen van de tussentaal worden er genoemd?
- 3 Waarom was de campagne voor het ABN geen succes?
- 4 Wat voorspelt de taalexpert voor de toekomst?

 Nadat je de vragen hebt beantwoord, kan je met de andere leerlingen over de vraag debatteren hoe jullie in het Duits met standaardtaal en tussentaal omgaan.

Antwoorden:

- 1 Wat spreken de mensen in Vlaanderen volgens Johan de Caluwe?

Ze spreken een soort tussentaal tussen dialect en standaardtaal in.

- 2 Welke voordelen van de tussentaal worden er genoemd?

*Mensen kunnen zich er goed in uitdrukken en het is verstaanbaar in heel Vlaanderen.
Het is een uiting van de eigen identiteit.*

- 3 Waarom was de campagne voor het ABN geen succes?

Je kunt een nieuwe taal niet gewoon importeren. Het leidde tot een spreekangst bij de mensen. Ze voelen zich zekerder als ze tussentaal gebruiken.

- 4 Wat voorspelt de taalexpert voor de toekomst?

Het dialect zal verdwijnen. De standaardtaal blijft bestaan. De tussentaal blijft de omgangstaal maar ze zal homogener worden.